

sert satırlı idi. Karayolları daha çok demiryollarını besleyen, yük trenlerine taşıyacak madde sağlayan uzantılar halinde tasarlanmış ve bunların yapımına özellikle demiryollarının uzatılmasının ekonomik olmadığı kesimlerde öncelik verilmiştir. Buna benzer bir ulaşım iş birliği de kara içi su yolları ile karayolları arasında görülür. Çin'de hava ulaşım ağı, ülkenin büyüklüğü göz önüne alındığında, 1990'da mevcut seksen bir havaalanı ile Hindistan (doksan dokuz havaalanı) ve Japonya'dan (altmış beş havaalanı) geri durumdadır.

Çin'in ihracatında tekstil ürünleri, madenî malzeme, gıda maddesi ve canlı hayvan, ithalâtında ise her türü taşıtlar ve donanımları, makine ve motorlarla kauçuk ve kimyasal maddeler önemli yer tutar. Ticaret yaptığı ülkeler arasında Hong Kong, Japonya, Amerika Birleşik Devletleri ve Avrupa Topluluğu üyeleri daima ilk sıralarda gelmektedir.

BİBLİYOGRAFYA :

J. Sion, "La Chine", *Géographie Universelle* (nşr. P. Vidal de la Blache — L. Gallois), Paris 1928, IX, 66-188; Hamit İnandık, *Bitkiler Coğrafyası*, İstanbul 1961, s. 115-116; Ali Tanoğlu, *Ziraat Hayatı*, İstanbul 1968, s. 178; a.mlf., *Nüfus ve Yerleşme*, İstanbul 1969, s. 123, 136, 142-143, 145, 146, 150; a.mlf., *Enerji Kaynakları*, İstanbul 1971, s. 86; J. Beaujeu-Garnier — G. Chabot, *Traité de Géographie Urbaine*, Paris 1963, s. 91-92; J. F. Williams, "Cities of East Asia", *Cities of the World* (nşr. S. D. Brunn — F. Williams), New York 1983, s. 409-450; Ahmet Ardel, *Klimatoji*, İstanbul 1973, s. 356-357; Sırrı Erinc, *Vejetasyon Coğrafyası*, İstanbul 1967, s. 124; Erol Tümertekin, *Ekonomik Coğrafya*, İstanbul 1984, s. 317, 318; a.mlf., *Ulaşım Coğrafyası*, İstanbul 1987, s. 330-331; Sami Öngör, *Devletler ve Ülkeler Ansiklopedisi*, Ankara 1987, s. 36-41; Süha Göney, *Sıcak Bölgelerde Ziraat Hayatı*, İstanbul 1985, s. 127-128, 150, 172, 209; M. Freeberne, "China: Physical and Social Geography", *The Far East and Australasia 1988*, London 1987, s. 285-287; D. - M. Fremy, *Quid 1991*, Paris 1991, s. 921-928; "China", *EBr.*, XVI, 36-231; Ahmet Ertek, "Asya", *DİA*, III, 512.

DİA

II. TARİH

Arkeolojik çalışmalardan edinilen bilgilere göre Çin kültürü milattan önce 2000 yılından başlar. Çok daha önceki tarihlere ait kültür kalıntıları ise henüz Çinliliğin bulunmadığı devirlere aittir. Milattan önce 1500 yılı dolaylarında Çin'de yazının kullanılmaya başlanmasıyla Çin tarihiyle ilgili yazılı belgeler de ortaya çıkmıştır. Bununla beraber daha sonraki rivayetler Çin tarihini milattan önce 4000 yıllarına kadar götürmektedir.

Çin tarihi sülâle hâkimiyetleri şeklinde geçmektedir. Nitekim efsanevi devirden (m.ö. 2000 öncesi) sonra Hsia hânedanı (m.ö. 2000-1500), şimdiki Şensi eyaletinin güneyi ile Hehnan eyaletinin batı ve orta bölümlerinde hâkim olmuştur. Bu devletin sınırları içinde çok fazla yabancı kavim ve farklı kültürlerin bulunması, ilk Çin kültürünün zengin bir şekilde doğmasına yol açmıştır. Milattan önce 1450-1050 yılları arasında Hehnan'ın kuzeydoğusunda hüküm süren Shang hânedanı, Hsia'dan daha çok aslı Çin özelliği göstermektedir. Shang zamanında artık yazı icat edilmiş olduğundan bu döneme ait yazılı kaynaklar bulunabilmektedir. Çok tanrı inanan Shang zamanı Çinlilerinin dinî ibadetlerinde bazan insan kurban ettikleri de bilinmektedir. Fakat bu devrin ortalarına doğru daha çok kuzey menşeli olduğu tahmin edilen bir kültürün etkisiyle dinî inançlarda büyük farklılıklar ortaya çıkmaya başlamıştır.

Shang sülâlesi, batıda feodal bir beylik olarak yaşayan ve iyice kuvvetlenen Choular tarafından yıkıldı (m.ö. 1050). Büyük ölçüde Türk ve Tibet tesiri altında kalmış bulunan Chou devlet idarecilerinin Türk asıllı olduğu konusunda bazı fikirler ortaya atılmıştır. Nitekim Choular'ın dinî inanışları Shanglar'inkinden farklıydı. Güneş ve yıldız kültü ağırlıklı olan bu din ile Choular insan kurban etme âdetini de ortadan kaldırmışlardı.

Chou sülâlesi, milattan önce 770 sıralarında iç karışıklıklar sebebiyle Loyang'a taşındı. Bundan sonra yaklaşık 250 yıl boyunca teşekkül eden 100 kadar küçük feodal devlet birbirleriyle çarpıştı. Bunların sayısı bu savaşlar sonunda yirmiye kadar düştü. "Savaşan devletler zamanı" denilen bu çağda sosyal ve iktisadî alanda büyük değişimler oldu. Ye-

ni fikirler bakımından oldukça zengin sayılan bu dönemde Konfüçyüs taraftarı olan Meng-tse ve Hsün-tse'den başka Mo-ti, Chuang-tse, Kung-sun gibi filozoflar yetişti.

Chou sülâlesinin sona ermesiyle Ch'in sülâlesi Çin'in tek hâkimi oldu. Bu sülâle de başta Türkler olmak üzere Tibetliler ve diğer Çinli olmayan kavimlerle karışmıştı. Pek uzun sürmeyen Ch'in hâkimiyeti, milattan önce 206'da yerini Han sülâlesine bıraktı.

Han sülâlesi zamanında ilk defa sistemli bir şekilde, Türkler'in ilk devirleri için de kaynak durumunda olan bazı tarih kitapları yazıldı. Milattan sonra 8 yılında Wang-mang, Han sülâlesini yıkarak hükümdarlığını ilân etti ve Hsin sülâlesini kurdu. Yeni kanunlarla devlet teşkilâtını değiştirmeye çalıştı. Bir süre sonra çıkan isyanlar neticesinde Hsin sülâlesi devrildi ve yerini tekrar "Doğu (Muahhar) Han sülâlesi" adıyla Han sülâlesi aldı (m.s. 25). Bu şekilde devletin zayıfladığı dönemlerde kendi siyasî hâkimiyetlerini kurmak isteyen sülâleler arası mücadeleler artmıştır. Nitekim son Han hükümdarının tahttan indirilişinden (220) sonra Çin'de bir siyasî parçalanma meydana gelmiş, "üç devlet zamanı" da denilen 220-310 yıllarından sonra yine siyasî birliğin kurulamadığı "altı sülâle devri" (316-589) yaşanmış ve nihayet 580 yılında iktidarı eline alan kuzeydeki Sui hânedanı diğer krallıkları yenerek Çin'de yeniden birliği sağlamıştır. Bu sırada Göktürkler de zayıflayarak ikiye ayrılmış bulunuyordu. Sui sülâlesi, Çin'de birliği tekrar sağlamış olmasına rağmen hâkimiyetini kuvvetlendirmeden 618 yılında yıkılarak yerini T'ang sülâlesine (618-906) bırakmıştır. Bu sülâle zamanında Çinliler Türkler'le yaptıkları büyük savaşlar sonunda Türkistan'a girmeyi

Çin Seddi

ÇİN

başarmışlardır. Aynı tarihlerde Asya'da Araplar'ın ve İslâmiyet'in yayılma hareketleri de başlamıştır.

Çin'de önce müslüman tüccarlar vasıtasıyla tanıtılan İslâmiyet, İslâm ülkeleriyle Çin arasındaki siyasî ve ticarî ilişkilerin gelişmesine paralel olarak daha fazla yayılma imkânı bulabilmişti. 751 yılında Çin ile Abbâsiler arasında yapılan Talas Savaşı, Çin'in Orta Asya'daki nüfuzunu sona erdirirken İslâmiyet'in bu bölgedeki Türkler arasında yayılışını da hızlandırmıştır. Bir dizi isyan neticesinde yıkılan T'ang sülâlesinin ardından Sung sülâlesi kuruluncaya kadar geçen dönemde (906-960) "beş sülâle devri" olarak bilinir.

Çin'de siyasî birliğin bozulduğu bu tarihlerde kıtanın güney bölgesinde on ayrı sülâle kendi hâkimiyetlerini ilân etmiş bulunuyordu. 1279 yılına kadar devam eden Sung hânedanından sonra Çin'de Moğol hâkimiyeti etkili bir şekilde kendini göstermeye başladı ve önceki yabancıların hâkimiyetlerinden daha geniş bir şekil alarak bütün Çin'i kapladı. Gerek kültür gerekse nüfus açısından Moğol Devleti'nde Türk ve diğer yabancı unsurların etkisi oldukça fazla idi. Yüan hânedanı adını alan Moğol Devleti Pekin'i başşehir yaptı. Moğollar devrinde Çin'de esas olarak Budizm, Taoizm ve Şamanizm görülür. Sosyal ve iktisadî açıdan gittikçe zayıflayan halkın isyanı sonunda Moğol hâkimiyeti şehir şehir gerileyerek nihayet 1368 yılında yerini Ming sülâlesine bıraktı.

İlk defa bütün Çin'e hâkim olan bir yabancı sülâle durumundaki Moğol Yüan hânedanının yıkılışında dinî-iktisadî etkenler yanında devlet idaresinde sadece Moğollar'ı çalıştıran, bilhassa Çinliler'i en aşağı tabakaya koyan anlayışın da büyük tesiri olmuştur. Moğollar'ın bu politikasına bir tepki olarak ortaya çıkan hareketler sonucunda kurulan Ming sülâlesinin ilk hükümdarı olan T'ai-tsu halktan biriydi. Yine aynı politikaya tepki olarak Çin'de kuvvetli bir millî şuur doğmuştu. Bu defa da Çinliler bütün diğer insanları aşağı görmeye başlamışlardı. 1644'te Çin'de idareyi ele alan Mançular zamanında da Mançu milliyetçiliği devlet idaresinde kendini göstermiştir. Bu devirde bir yandan nüfusun hızla çoğalması, öte yandan üretimin artmaması sonucunda genel bir sıkıntı görüldü. Mançu devrinde tekrar Orta Asya'ya yayılmaya başlayan Çin ile Rusya'nın menfaat çatışmaları bu iki devleti ilk defa

karşı karşıya getirdi. Avrupalılar'ın Çin'i tanımlarından sonra gittikçe artan kültür temasları bu ülkeyi epeyce etkiledi. Özellikle 1821-1850 arası, Batılılar'ın Çin'i müstemleke yapma gayesiyle nüfuzlarını iyice arttırdıkları bir devirdir. 1850'den sonra halkın rahatsızlığının yine isyanlara sebep olduğu görülür. Bilhassa müslümanların çeşitli eyaletlerdeki isyanları bu devrin en önemli olaylarını meydana getirmiştir. Türkistan'da müslüman Türk hâkimiyetini kuran Yâkub Han Osmanlı Devleti'yle temasa geçmiş, İngiltere ve Rusya ile de antlaşmalar imzalamıştır. Buna rağmen bu hâkimiyet uzun sürmedi.

Mançu hükümeti 1912'de devlet idaresinde cumhuriyeti seçtiğini ilân etti. Fakat bilhassa kendilerini hükümdar mevkiine getirmek isteyen generaller tarafından cumhuriyet idaresine karşı faaliyetler yürütüldü. Çin'in güneyinde Sun Yat-sen liderliğinde kurulan hükümet, komünist ideolojiyi benimsemiş olan kuzeydeki hükümetle mücadeleye başladı. Sun Yat-sen'in ölümünden sonra idareye Chiang Chieh-shih (Çan Kay-şek) geçti. Chiang Chieh-shih 1927'de komünistleri ezdi. Bu sırada, 1893 yılında Hunan eyaletinde doğan ve Marksizm'i benimsemiş olan Mao Ts'e-tung'un yıldızı parlamaya başlamıştı. Nitekim Mao 1931 yılında Çin Sovyeti Kurultayı'na başkan seçildi. Fakat Chiang Chieh-shih liderliğindeki Kuo-min-tang (Halk Partisi) bütün Kıta Çini'nde üstünlüğünü sürdürdü. Özellikle 1932-1934 arasında komünistleri Chiang-hsi'de ağır bir hezimetle uğrattı. Bunun üzerine 1934'te komünistlerin 12.000 km'lik uzun yürüyüşleri başladı. Yen-an'da yeniden komünist hükümeti kuruldu. Mao 1935 yılı başında partinin başına geçti. Ancak 1937'de başlayan Japon işgali, ekonomik yönden zaten çok zor durumda bulunan Çin için âdeta bir yıkım oldu. İşgal komünistlerle Halk Partisi taraftarlarını birleştirdi. Buna rağmen Mao komünist faaliyetleri sürdürdü, toprak reformu yaptı. Özellikle toprak reformu köylüler arasında memnuniyet uyandırdı ve iç savaşta Mao'ya büyük bir avantaj sağladı. II. Dünya Savaşı'nın sona ermesi ve Japonlar'ın Çin'i terketmesi üzerine, Mao liderliğindeki komünistlerle Chiang Chieh-shih'in başkanlığındaki Halk Partisi arasında iç savaş yeniden başladı. İki liderin Japonya'nın çekilmesinden sonra ağustos-ekim aylarında Ch'ung-ch'ing'de bir araya gelmeleri bir sonuç vermedi. Üç yıl süren iç savaşın ilk devrelerinde Halk

Partisi taraftarları başarılı oldular. Fakat gerilla savaşına başlayan komünistler daha sonra üstünlüğü ele geçirdiler. 1 Ekim 1949'da Pekin'de ilân edilen Çin Halk Cumhuriyeti'nin danışma meclisi Mao'yu hükümet başkanı seçti. Mücadeleyi kaybeden Halk Partisi taraftarları ise Formoza adasında Milliyetçi Çin (Tayvan) adıyla cumhuriyetçi bir idare kurdular. Bugün yaklaşık 20 milyon insanın yaşadığı Formoza adasında bu idare hâkim bulunmaktadır. 50.000 civarında müslümanın yaşadığı bu adada beş büyük cami mevcuttur.

Çin'in tek hâkimi durumuna gelen Mao, devrimlerin başarılı olamaması üzerine çok ağır eleştirilere uğradı. 1966 yılına kadar özellikle parti içinden birçok engelle karşılaştı. Bu yüzden 1966 yılında muhaliflerini bertaraf eden Mao, bu tarihte "kültür devrimi" adı verilen yeni değişim hareketini başlattı. Bunda büyük ölçüde başarılı oldu ve 1975'te ölümüne kadar mevkiini korudu. Ancak ölümünden sonra tekrar aleyhinde faaliyetlere başlandı ve hâtıraları silinmeye çalışıldı.

Yeryüzündeki insanların dörtte birinin yaşadığı Çin, bu büyük nüfus gücüyle dünya platformunda önemli bir yer tutmaktadır. Sosyalist sistemi uygulayarak bilim, teknoloji, sanayi ve tarım alanlarında gelişmeye çalışmakta ve dış politikada üçüncü dünya ülkeleri arasında yer almaktadır. Tayvan adıyla bilinen Milliyetçi Çin ile bu ülkenin bulunduğu Formoza adasını Kıta Çini'ne bağlamak, Çin Halk Cumhuriyeti'nin başlıca politikalarından biri olmuştur. 1950 yılında kesin olarak ayrılan iki ülke bugün her alanda birbirlerine rakip politikalar takip etmektedirler.

Üçüncü dünya ülkeleriyle iyi münasebetler kuran Çin Halk Cumhuriyeti'nin Sovyetler Birliği ile önceleri yakın ilişkileri olmasına rağmen 1960'lı yıllardan itibaren toprak meseleleri yüzünden araları açılmıştır. Nitekim Çin Halk Cumhuriyeti, Mançurya ve Kuzey Moğolistan gibi bölgelerde hak iddia ederek buraları Sovyetler'den geri istemiştir. Öte yandan ideolojik farklılıklar da Sovyetler ile Kıta Çini'nin arasını açan sebeplerden biridir. Kıta Çini İslâm dünyasına daha çok ekonomik açıdan yaklaşmaya çalışmıştır. Ancak Çin Halk Cumhuriyeti bu alanda yarısı Tayvan'a kaptırmıştır. Suriye ve Libya gibi sosyalist eğilimli müslüman devletler ise komünist Çin ile daha fazla ekonomik ve siyasî münasebetler kurmuştur.

1949 yılından itibaren ülkedeki çeşitli dinlere mensup kişilere ideolojik sebeplerle baskı yapılmaya başlanmış, bu baskılara en çok mâruz kalanlar da müslümanlar olmuştur. Müslümanların yoğun olarak bulunduğu Doğu Türkistan, Kansu gibi eyaletlerde durum çok daha kötü idi. Buralarda camiler kapatılmış ve ibadet yasaklanmıştı. 1975 yılından sonra camilerin tekrar açılması, Kur'an okunmasına belli ölçüde izin verilmesi, müslümanların durumunda az da olsa iyileşme olarak nitelendirilebilir.

BİBLİYOGRAFYA :

H. Cordier, *Histoire générale de la Chine*, Paris 1920, I; W. Eberhard, *Çin Tarihi*, Ankara 1947; O. Franke, *Geschichte des Chinesischen Reiches*, Berlin 1965, I-V; Ta-chung Yao, *Ku-tai Pei-hsi Chung-kuo*, Taipei 1981; Cian Bozan, *Shao Xunzheng and Hu hua, A Concise History of China*, Bei-cing 1986; Su K'ai-ming, *1840-1983 Modern China A Topical History*, Bei-cing 1987; Martin Hartmann, "Çin", *IA*, III, 400-420.

GÜLÇİN ÇANDARLIOĞLU

III. ÜLKEDE İSLÂMİYET

Çin'in İslâm dünyasıyla temasları, İslâm öncesi Çin-Arabistan münasebetlerinin bir devamı niteliğinde, İslâmiyet'in Arabistan dışına yayılma devri olan VII. yüzyıldan günümüze kadar durmaksızın devam etmiştir. Bugün İslâm Hui, Uygur, Kazak, Kırgız, Özbek, Tacik, Tatar, Tunghsiang, Pao-an kavimlerinden oluşan Çin'deki etnik gruplar arasında benimsenmiş durumdadır ve bu kavimlerin siyasî, iktisadî, kültürel hayatları üzerinde büyük bir tesir icra etmektedir. İslâmiyet'in Çin'e girmesi ve Çinliler tarafından kabul edilmesi hemen ilk zamanlarda olmayıp uzun bir tarih süreci içinde gerçekleşmiştir. İslâm'ın Çin'de yayılmasını ve tesirlerinin tarihî gelişmesini üç ana devrede incelemek mümkündür. a) İslâmiyet'in Arap ve İranlı tüccarlar vasıtasıyla Çin'e girmesi ve T'ang, Beş Hânedan, Sung dönemlerinde güney ve doğu kıyı bölgelerine yerleşmesi; b) Moğol istilâsından sonra Yüan ve Ming hânedanları zamanında Türkler başta olmak üzere çeşitli Orta Asya kavimlerinin müslümanlaşması ve İslâm'ın Çin'in iç bölgelerine yerleşmesi; c) Doğu Türkistan'ın tamamına müslüman Türkler'in hâkim olması ve Ch'ing devrinde müslümanlara yapılan zulüm ve baskılar sonucu İslâm'ın karanlık bir döneme girmesi.

İslâm'ın Çin'e Girişi (İlk Devir). İslâmiyet'in Çin'e ilk girişi hakkında doğrudan

Çin müslümanları arasındaki an'anelerle rivayetlere ve tarihî vesikalara dayanarak birçok çelişkili görüş bulunmaktadır. Tanınmış Çinli âlim Liu Chih (ö. 1730), "Peygamber'in Hayatı" adlı eserinde müslüman Araplar'ın Çin'le ilk temaslarının 628'de olduğunu bildiriyorsa da tarihçilerin ekseriyeti, Tashi (Arabistan) kralının 651'de Çin sarayına bir elçi gönderdiğini kaydeden bir Çin vesikasına dayanarak 651 yılını İslâm'ın Çin'le ilk temas tarihi olarak kabul etmektedirler (bk. Hee-Soo Lee, s. 29). İslâmiyet'in Çin'de yayılışıyla ilgili kaynaklarda da üçüncü halife Hz. Osman tarafından gönderilen bir elçinin 25 Ağustos 651 tarihinde Tang hânedanının başşehri Chang-an'a ulaştığı kaydedilir. Bu elçinin Çin'e geliş sebebi İslâm devletiyle İran arasında çıkan savaştır. Sâsânîler'in son hükümdarı III. Yazdicerd'in oğlu Firûz (Çince'de Pi-lu-ssu), 650 yılında Çin'den yardım talebinde bulunmuştu. Fakat Çinliler muhtemelen Araplar'ın durumunu henüz tam olarak kavrayamadıklarından ve onların Çin'e karşı herhangi bir düşmanlıklarının da olmadığını bildiklerinden istenilen yardımı göndermekten kaçındılar. Ayrıca Çinliler Hz. Osman'a elçi gönderip İran'la olan ihtilâflarında ara buluculuk yapmayı teklif ettiler ve bu vesile ile müslümanların gerçek gücünü öğrenmek istediler. Bu elçiyeye karşılık olarak Hz. Osman da meşhur kumandanlarından birini bir mektupla birlikte Çin sarayına gönderdi. Bu elçi, İmparator Kao-tsung ile resmî bir görüşme yaparak İslâm devletinin genel durumunu ve İslâm inancını açıkladı. Bu hadise 651 yılında iki devlet arasında vuku bulan ilk resmî temastır. Çin müslümanlarının ekseriyetle kabul ettikleri bir menkıbe ise İslâmiyet'in Çin'de ilk olarak Sa'd b. Ebû Vakkâs tarafından tanıtıldığı, hatta onun mezarının Kanton'da olduğu şeklindedir.

Afak Hoca Türbesi - Kâşgar

Deniz Yoluyla Kurulan Temaslar. İslâmiyet'in Çin'e girmesi, İslâm öncesinde kurulan deniz yolu temaslarının tabii bir neticesi olarak müslüman Arap ve İranlı tüccarların Çin'in kıyı bölgelerine yerleşmeleriyle mümkün olmuştur. İslâmiyet'in doğuşundan çok önceleri Çin ile Arabistan arasında deniz yolu ve bazan da İpek yolu üzerinden sık sık temaslar oluyordu. Arap yarımadası ilk olarak milâttan önce 120 yılında Çin İmparatoru Wu-ti tarafından batıya gönderilen Chang K'ien vasıtasıyla tanınmış ve Tia-chi olarak adlandırılmıştır. Çin kaynaklarından, V. yüzyılda Arap tüccarların sık sık Çin Hindi yarımadasına kadar gelmelerine karşılık sadece Kamboçya, Annam ve Tongkin bölgelerinden çok az sayıda Çinli'nin Ortadoğu'ya gittiği öğrenilmektedir. VI. yüzyılda Çin ile Arabistan arasında Seylan üzerinden kurulmuş bir ticaret mevcuttu. VII. yüzyılın başında, özellikle deniz yolunun kullanıldığı Çin-İran-Arabistan arasındaki ticaretin daha da gelişmesi sonucu, Basra körfezindeki Sirâf bölgesi Çinli tüccarlar, Çin'deki Kanton Limanı ise Arap tüccarlar için en önemli ticaret merkezi haline gelmiştir. T'ang Rahibi Chian Chen, T'ien-pao devrinde (742-756) Basra körfezinden gelen sayısız geminin dağ gibi baharat ve nâdir mallarla yüklenmiş olarak Kanton sularında demirlediğini söylemektedir.

İslâm âleminin Çin ile olan münasebetlerine dair pek çok İslâmî kaynak mevcuttur. Çin ticaret gemilerinden bahseden en eski kaynaklardan biri, Hz. Ömer'e gönderilmiş 14 (635) tarihini taşıyan bir belge olup o yılın ramazan veya şâban ayında Utbe b. Gazvân'ın Übülle'yi fethinden sonra buraya Uman, Bahreyn, Fars, Hindistan ve Çin'den yelkenlilerin geldiğini bildirmektedir (Dîneverî, s. 117). İbnü'l-Kelbî Uman'daki panayırlardan bahsederken Arabistan'ın iki büyük limanından biri olan Dâbâ'da bir panayırın bulunduğunu, Sind, Hint ve Çinli tâcirlerle doğu ve batı milletlerinin hep oraya geldiğini söylemektedir. Mes'ûdî'nin *Mürûcû'z-zeheb* adlı eserinde de Çinli tüccarların mallarını yelkenlilerle Doğu Arabistan'a kadar getirdikleri, Uman limanlarını ziyaret ettikleri ve oradan Basra'ya kadar gittikleri kaydedilmektedir. Çin'e giden yollar ise coğrafyacı İbn Hurdâzbih'in *Kitâbü'l-mesâlik ve'l-memâlik* adlı eserinde geniş bir şekilde tarif edilmiştir. Arap ticaret gemileri Sirâf - Maskat - Hindistan - Seylan - Malaya yarımadası - Malaka - Siyam körfezi - Pu-